

ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРІОДІВ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Теоретичні основи фізичного виховання закладались у нашому суспільстві ще із стародавніх часів. Спочатку людина, сама того не усвідомлюючи, в процесі своєї трудової діяльності, широко використовувала різноманітні фізичні вправи, прийоми і дії для здобування їжі, улаштування житла, захисту від холоду і хижаків. Історичною наукою встановлено, що елементи фізичної культури з'явилися на дуже ранній стадії розвитку людства. Етнографічні, археологічні та інші дослідження показують, що виділення фізичних вправ та ігор із трудових рухів в відносно самостійний вид діяльності людини, в елементи фізичної культури просліджуються в період від 40 до 25 тисяч років до н. е. В основі первісної фізичної культури лежала праця, яка носила колективний характер.

Уже первіснообщинний лад пред'являв до своїх членів певні вимоги фізичної підготовленості, уже тоді існували своєрідні системи фізичного виховання. Фізичний розвиток та ступінь фізичної підготовленості людини, його спритність, сила, витривалість забезпечували їй захист на полюванні, в захисті від стихійного лиха, ставлячи таким чином саме існування людини в залежність від рівня його фізичних якостей.

Якщо говорити про джерела фізичної культури, то тут передісторія відходить коренями в той період, коли вся фізична та розумова діяльність людини обмежувалась безпосереднім забезпеченням умов існування. Питання полягає в тому, які фактори в цих умовах, в постійній боротьбі з природою побудили наших предків розробити комплекс фізичних вправ, який слугував формуванню людини.

Завдяки знайденим під час розкопок речам стародавньої культури ми можемо простежити за розвитком людини з 150 000 до н.е. У цей період на арену історії вийшов неандерталець, його скелет, будова тіла, розміри черепа і риси обличчя, відтворені вченими, майже не відрізнялись від сучасної людини. Вона могла виготовляти і використовувати знаряддя із дерева, каменю, кістки. У суспільному житті вона могла розробляти моделі дій. В ході цього при добуванні їжі з допомогою вогню виросла роль мисливства. Відбувся початковий розподіл праці між чоловіками та жінками. Почало складатися патріархальне суспільство. Створення фізичної культури як спеціальної сфери суспільної діяльності відокремленої від добування матеріальних благ, необхідних для існування, відбулося в більш пізній період стародавньої історії (80 000 – 8000 рр. до н.е.). У цей час

з'явилась метална зброя з кістковими наконечниками та зубчасті ороти.

У розвитку фізичної культури первіснообщинного ладу відбувався якісний стрибок. У ході першого – полювання на великих тварин налюдою систему рухів її перенесення на інші галузі життя.

У рамках виникнення нової сфери діяльності (фізичне виховання) почалася диференціація безпосередньо корисних тілесних вправ, танцювальних рухів та ігрових елементів. У ході другого стрибка – в період розпаду первіснообщинного ладу – виникли ті інституційовані норми підготовки й відбору, які стали засобами суспільного підкорення.

Від основних елементів форм рухів, які склалися в рамках первісної магії, через суперечливі умови класових суспільств людство прийшло до високої стадії розвитку систем рухів фізичної культури наших днів.

Ми вивчаємо минуле фізичної культури не тільки для того, щоб зрозуміти виникнення актуального сьогодення. Пізнання минулих періодів включаючи сюди й стародавні, не зв'язані безпосередньо з нашим часом дозволяє зрозуміти єдність, рівно як і різноманітність творчої діяльності людства в сфері фізичної культури. Зазначивши і в історії фізичної культури повторення, які відбувалися на все більш висшому рівні, зустрічаючись з одними й тими ж потребами і виявленнями людини, ми глибше розуміємо структуру, функціонування, закони руху суспільства. Коли ж ми бачимо, наскільки різноманітні і відмінні форми людського буття, визначавши фізичну культуру, ми починаємо краще розуміти свої власні особливості, своє місце в світовому історичному процесі.

В IV-III тисячолітті до н.е. в результаті нових суспільних відносин на зміну первісному суспільству приходить рабовласницьке суспільство – перша класова суспільно-політична формація.

Рабовласництво з'явилося спочатку в Месопотамії, Єгипті, Індії та Китаю. Але найбільш типову форму воно мало в античних державах Греції та Риму.

Основною суспільних відносин при цьому ладі стала власність рабовласника на знаряддя та засоби виробництва, а також на робочу силу – рабів. Ці великі зміни знайшли своє відображення в усіх сферах життя і діяльності суспільства, в тому числі і в розвитку фізичної культури. Якщо при первіснообщинному ладі засоби фізичної культури використовувались для підготовки до трудової діяльності всіх членів суспільства, то при рабовласницькому ладі рабовласники – аристократи, не займаючись фізичною працею, стали використовувати їх для військово-фізичної підготовки. Фізична культура набула класового характеру. Основна частина населення вкладає із рабів, не мавших

нішник людських прав, була позбавлена можливості займатися фізичною культурою.

У відповідності до зміни умов життя головним завданням фізичної культури, яка почала носити класовий характер, стало виховання тієї людини, придатної для утримання влади і завоювань.

Вивчення форм змагань, які регулювалися різними нормами, дозволяє виявити другий головний фактор суспільної саморегулюючої ролі фізичної культури стародавнього світу – надмірна кількість змагань – містичних обмежень. Несучи на собі відбиток різних релігійно-ідеологічних течій і одночасно виконуючи функції виховного, лікувального, військового, прикладного та виразного характеру в рамках своїх зв'язків з магією мотиви рухів – особливі в епоху становлення релігійної культури – переплітаються дуже тісно між собою. Творча діяльність людини по формуванню та удосконаленню культури рухів виявилась вимушена обслуговувати культ.

Третій головний фактор особливостей фізичної культури стародавнього світу ховається в обмежених рамках суспільного розвитку відмінностях визначеного характеру між двома основними засобами виробництва.

Феодална суспільно-економічна формація, яка виникла в результаті розпаду рабовласницького ладу, стала закономірним етапом в подальшому розвитку людського суспільства. Феодалізм існував в країнах Східної та Західної Європи, Північної Африки і Азії з V ст. до першої половини XVII ст., а в деяких частинах світу й довше.

В епоху феодалізму відбувся остаточний розподіл форм і методів фізичного виховання дітей класу експлуаторів і експлуатованих (феодалів та кріпосні). У період раннього і розвиненого феодалізму (V-XIV ст.) церква почала проявляти турботу про розвиток фізичної культури серед феодалів, переслідуючи в той же час "зліпінские беснования" народу.

У різних частинах світу народи в різний час прийшли до нових форм фізичної культури, що відповідали їх зміненому способу життя і суспільному ладу.

Велику роль у створенні феодалних форм фізичної культури відіграли різноманітні світові релігії, а також виникли в їх рамках релігійні направлення. Буддизм, християнство та іслам, тісно зв'язані з виникненням феодалних держав, відбирали і використовували в своїх інтересах місцеві звичаї або ж самі пристосовувались до них.

В університетах, які виникли в XII-XIII ст. і стали центрами реформації, передбачались розваги, але зразковим вважали того, хто не грав в "богохульні" і "нечестиві" ігри. У християнських літописях зазначувалися прогресивні погляди на фізичне виховання. Оголошене тіло символізувало бідність, приниження, горе та відчуженість. Феодална "драбина" сеньйорів – васалів (королі, герцоги, графи, барони, прин-

ци і т. п. титуловані особи) в країнах заходу все ще зберігається і впливає на міжнародні спортивні зв'язки. Разом з тим середньовічна церква, всіляко сприяючи укріпленню феодалного ладу, заохочувала систему військової фізичної підготовки лицарів.

У європейських країнах почався перехід від феодалізму до капіталізму, від схоластичних шкіл до буржуазного фізичного виховання.

У перший період нового часу (від буржуазної англійської революції до Паризької Комуні) створюються прогресивні теоретичні основи фізичного виховання, які до сьогоднішнього часу використовуються в практиці фізичної культури і спорту.

Другий період (від Паризької Комуні до I-ої світової війни) характеризується тим, що продовжувалось подальше удосконалення прогресивних ідей систем фізичного виховання. Разом з тим фізична культура і спорт використовуються в інтересах підготовки молоді до війн.

Третій період – після I-ої світової війни – характеризується розвитком фізичної культури і спорту в розвинених країнах, а також піднесенням рівня фізичного виховання в розвиваючих країнах Африки і Азії.

Перша світова війна поклатла початок кризи, котра означала дедалі більше зростання протиріч між працею та капіталом, загострення класової боротьби, неминучий переділ світу і боротьба за ринки збуту. Характерним наслідком став розпад світу на дві системи – соціалістичну та капіталістичну.

На початку століття відбуваються корінні зміни в науці, в наслідок чого з перетворенням її у виробничу силу створюються умови для того, щоб людина, максимально використовуючи свої фізичні можливості, свідомо формувала себе у відповідності до змін середовища.

На першому етапі одержало поширення визнання безпосереднього зв'язку між виробництвом та фізичною культурою. Крім суспільної ролі фізичної культури, у неї з'явилися нові функції, пов'язані з розвитком здібностей, формуванням особистості, а також культурні, політичні, педагогічні, соціальні, прогностичні та соціально – психологічні функції.

Фізичне виховання в усьому світі одержує статус навчального предмета. У науці про охорону здоров'я знову визначне місце займає лікувальна гімнастика. Почалося вивчення психічних уявлень, викликаних руховими вправами.

У період після другої світової війни не тільки політика і техніка, а й фізична культура стала тою галуззю, де відбуваються найбільш значні зміни. У змінених умовах життя збільшується фізіологічна, суспільна та педагогічна роль фізичної культури. У лексиконі фахівців з'явилися нові поняття, такі, як сучасна спортивна дієта, перспективний план тренувань, розвиток сили, швидкості, витривалості, сприт-

ності, співвідношення навантаження й відпочинку, питання спеціалізації, збереження спортивної форми, розминка, аутогенне тренування.

Була розроблена наукова теорія рекреації і методики тренувань в системі шкільного фізичного виховання. В результаті впливу науки виважено досліджень, масовості спорту, значного й повсюдного зросту рівня життя, появи закритих спортивних споруджень, дозволяючих поглибити несприятливого впливу примх природи, значно зросли й спортивні досягнення. Фізична культура звільнилась від отрути расизму, від суспільних, статевих, релігійних і національних упереджень і подібних до них пут. З допомогою фізичної культури почали запобігати найбільш гострі суспільно-політичні протиріччя.

Сітка закладів, яка виникла в рамках ЮНЕСКО і на основі інших міжнародних систем політичних зв'язків, зробила можливим організований обмін досвідом з територіальними утвореннями, які раніше були закритими. За сприянням фахівців Північної Америки та Японії, відкрилась можливість для того, щоб тисячолітні далекосхідні методи фізичного виховання, дихання й лікувальної гімнастики стали загальнолюдськими. З'явилися заклади, які вивчали медичні властивості гімнастики йоги. Почали застосовувати методи лікування, в основі якого лежала китайська гімнастика і метод лікувального дихання. Сучасна медицина виявила цікавість до фізіологічного впливу масажу, акупунктури (голковолювання) та міксібучії (лікування теплотою). Набули визнання різновиди стародавніх японських змагань по боротьбі (айкідо, дзю-до, карате).

ЦІЛІСНІСТЬ ВЗАЄМВІДНОШЕННЯ "ЛЮДИНА – СВІТ" У ФІЛОСОФІЇ П.Д.ЮРКЕВИЧА

Висвітлення проблеми міжлюдських стосунків у філософії Памфила Даниловича Юркевича пов'язане з принципом світоспоглядання – принципом єдності. У філософській літературі звучала теза, що ця теза, яка увірала в себе елементи філософії Платона, неоплатонізму, патристики, європейських середньовічних містичних учень і досягнення німецької ідеалістичної думки (зокрема, Якобі та Шелінга), отримала своє втілення в філософії російського теїзму православних богословів. Представником цієї академічної філософії був П.Д.Юркевич. Пона межам академічного середовища ця лінія розвивалась у ранньому слов'янофільстві. Однак, безперспективно є точити думку, що російська релігіозно-філософська думка таким чином на-